

Original Article / Orijinal Araştırma

Hemşirelik Uygulamalarında Araştırma Sonuçlarının Kullanımındaki Engeller ve Kolaylaştırıcı Faktörler

Barriers and Facilitating Factors to Research Utilization in Nursing Practice

Yurdanur Demir¹, Bedriye Ak¹ Nevin Çıtak Bilgin¹, Hatice Efe², Esra Albayrak², Zeynep Çeliklepençe², Nurgülây Güneri²

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, araştırma sonuçlarının hemşirelik uygulamalarına yansıtılmasındaki engelleri ve kolaylaştırıcı faktörleri belirlemek ve bu engelleri bazı değişkenler açısından incelemek amacı ile yapıldı.

Yöntem: Tanımlayıcı ve analitik tipteki araştırmanın örneklemini bir devlet hastanesinde çalışan araştırmaya katılmayı kabul eden 82 hemşire oluşturdu. Veriler, "Hemşire Bilgi Formu", "Hemşirelik Araştırmalarından Yararlanmada Engeller Ölçeği" kullanılarak toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzdelik, ortalama ve Kruskal Wallis Testi ile Mann-Whitney U Testi kullanıldı.

Bulgular: Hemşirelerin yaş ortalaması 33.49±4.14 yıl, ortalama çalışma süresi 12.90±5.78 yıldır. Hemşirelerin %72'si önlisans mezunu olup, %69.5'inin bir araştırmaya ve, %54.9'unun bilimsel bir etkinliğe katılmadığı, %76.8'inin düzenli olarak bilimsel bir dergi takip etmediği ve %75.6'sının mezuniyet sonrası araştırma yöntemleri konusunda herhangi bir kursa katılmadığı saptandı. Engeller Ölçeği'ne göre hemşirelerin algıladıkları en önemli engellerin "zaman, işbirliği ve bireysel otorite eksikliği" olduğu belirlendi. Genel ölçek puan ortalaması 61.28±17.78 olup, hemşirelerin araştırma sonuçlarının kullanımı konusunda orta derecede engel algıladığı saptandı. Hemşireler, araştırmaların uygulanması ve sonuçlarının kullanılması için en önemli kolaylaştırıcı faktörler olarak yönetsel destek sağlanmasını ve araştırma eğitimi verilmesini önerdi.

Sonuç: Bu çalışmada, kurumsal faktörlerin hemşirelerin araştırma kullanımında öncelikli engeller olduğu; bu engelleri gidermek için yöneticilerin kurumsal düzenlemeler yaparak araştırma kültürü oluşturmaları, hemşirelere eğitim olanakları ile destek sağlamaları ve araştırma kullanma stratejileri geliştirmeleri gerektiği sonucuna ulaşıldı.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, engeller, Araştırma sonuçlarını kullanma, araştırma sonuçlarını kullanmada engeller

ABSTRACT

Aim: This study was carried out in order to identify barriers to research utilization and facilitating factors for practice and analyze these from the point of some variables.

Method: The sample of this descriptive and analytical study was who agreed to participate in research 82 nurses working at a state hospital. A questionnaire including demographic and work characteristic of nurses and "Research Utilization Barriers Scale" have been used for data collection. Descriptive statistics and Kruskal Wallis Test and Mann-Whitney U Test were used to analyze the data.

Results: The mean age of the nurses in the study was 33.49±4.14 year, and the mean duration of employment was 12.90±5.78 years. Most of nurses (72%) had graduated from associate degree, 69.5% of them had not participated in a research or a scientific activity (54.9%), 76.8% of them do not read journals regularly, and 75.6% of them do not take post graduation courses on research methods. The most important barriers perceived by nurses' were "lack of time, collaboration, and self authority" according to Barriers Scale. It was determined that the scale general mean point was 61.28±17.78 and nurses perceived middle level barriers to utilizing the results of nursing studies. The nurses have recommended the most important facilitating factors as "Support and encouragement from hospital management for nurses to carry out research and use the results", and "educational support for research".

Conclusions: It is found that institutional factors are primary barriers to nurses' research utilizing administrators should create a research culture by making necessary institutional arrangements, provide nurses with support and educational opportunities and develop strategies for research utilizing in this study.

Key Words: Nursing, barriers, research results utilization, barriers to research utilization.

¹ AİBÜ Bolu Sağlık

Yüksekokulu

²Bolu İzzet Baysal Devlet

Hastanesi

Corresponding Author:

Yrd. Doç. Yurdanur

Demir

AİBÜ Bolu Sağlık

Yüksekokulu

Hemşirelik Bölümü

Gölköy Kampüsü 14280

Bolu / TÜRKİYE

Tel: 0 374 253 45 20

Email:

nurdem35@gmail.com

Başvuru Tarihi/Received :

26-06-2012

Kabul Tarihi/Accepted:

12-07-2012

GİRİŞ

Hemşirelik uygulamalarının amacı, kanıta dayalı uygulama (KDU) için sağlam bir temel oluşturmak ve bu temelin hemşireler için en iyi şekilde kullanmasını sağlamaktır. KDU; özenli ve dürüstçe yapılmış, açık, net, doğru kararların ortaya çıktığı araştırma sonuçlarının hasta bakımında kullanılmasıdır (1). Bu açıdan hemşirelik uygulamalarının kanıta dayandırılması, bakım kalitesinin yükseltilmesinde önemli bir etken olarak görülmektedir (2).

Araştırma kullanımı, KDU'nun bir alt konusudur. Bir anlamda KDU araştırma bulgularından daha geniş bir içeriği kapsamaktadır (3). Hemşirelikte araştırma kullanımı ve kullanım engelleri 30 yılı aşkın bir süredir tartışılmaktadır. Hemşirelikte araştırma kullanımı en geniş anlamıyla araştırma bulgularının her yönüyle hemşirelikte kullanılmasıdır (4). Hemşireler günlük uygulamalarında, araştırmaların rolünü giderek artan biçimde fark etmelerine rağmen, araştırma bulgularının uygulamada kullanımı hala yetersizdir. Son yıllarda ise hemşirelikte kanıt temelli uygulamayı destekleyen yaklaşım, araştırma sonuçlarının kullanımının gerekliliği yeni bir boyut ile gündemdedir (3,4,5,6,7).

Hemşirelik uygulamalarının kanıta dayandırılması, bakım kalitesinin yükseltilmesinde, hasta ve hemşire memnuniyetinin artırılmasında önemli bir etkidir. Buna karşın, konu ile ilgili çalışma sonuçları, hemşirelerin araştırma sonuçlarını istenen düzeyde kullanmadığını, kanıta dayalı uygulama ve hemşirelik araştırmaları konularında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır (8,9). İlgili literatür incelendiğinde, yapılan çalışmalara göre hemşirelerin araştırma kullanımını etkileyen bazı engeller; *araştırma okumak ve sonuçlarını uygulamak için yeterli zaman olmaması, otorite yetersizliği, araştırma bulgularından haberdar olmama, araştırmaları eleştirel değerlendirme ve istatistikleri anlayabilme becerilerinin olmaması ile bilgiye erişim yetersizliği* şeklinde sıralanabilir (6,10,11,12,13,14,15,16). Türkiye'de konu ile ilgili yapılan çalışmalarda, genel olarak hemşirelerin araştırmaların yararına inandıkları ancak araştırma sonuçlarının kliniğe uygulanabilir olmadığı ve araştırmaların uygulamaya geçirilmesi için olanakların yetersizliği önemli engeller olarak saptanmıştır (2, 17, 18, 19). Ancak, ülkemizde hemşirelerin araştırma sonuçlarının uygulamada kullanılmasına ilişkin yaşadıkları engelleri ve bu engelleri etkileyebilecek değişkenlerin incelendiği sınırlı sayıda araştırma sonucu bulunmaktadır (2,19, 20,21). Oysa

hemşirelerin araştırma sonuçlarını kullanmama nedenleri ve bu durumu etkileyen faktörlerin belirlenmesi, bilimsel araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını kolaylaştırabilecektir. Aynı zamanda bu durumun yaygın etkisi olarak da hemşirelik bakım kalitesi yanında hasta sonuçları ve memnuniyeti de olumlu olarak etkilenecektir. Dolayısıyla bu konu ile ilgili yapılan çalışma sonuçları, hemşirelerin araştırma etkinliklerine katılması konusunda cesaretlendirilmesi ve araştırma sonuçlarının hemşirelik uygulamalarında kullanabilmesi konusunda çözüm yollarının planlanmasına katkı sağlayabilir. Bu nedenle ülkemizde bu alanda daha fazla sayıda çalışma bulgusuna ihtiyaç vardır. Bu bilgilerden hareketle, bu araştırma sonuçlarının hemşirelik uygulamalarına yansıtılmasındaki engelleri ve kolaylaştırıcıları belirleyerek, hemşirelik alanlarına katkı sağlayacak çözüm yollarının planlanmasına ışık tutacağı düşünülmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, tanımlayıcı ve analitik tiptedir. Araştırmanın evrenini, Bolu ilindeki bir devlet hastanesinde çalışan toplam 120 hemşire oluşturmuştur. Evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiş ancak örneklem bu evrenden, ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 82 hemşireden oluşmuştur. Yanıtlama oranı %68,3'dür. Veriler, Mayıs-Temmuz 2010 tarihleri arasında araştırmacılar tarafından ilgili literatür incelenerek oluşturulan "Hemşire Tanıtım Formu" ve "Hemşirelik Araştırmalarından Yararlanmada Engeller Ölçeği" (HAYEÖ) kullanılarak toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Hemşire Tanıtım Formu: Bu formda, hemşirelerin araştırma sonuçlarını kullanımındaki engelleri etkileyebileceği düşünülen hemşirelerin bireysel özelliklerinin (cinsiyet, yaş, medeni durum vb.) yanı sıra meslek ile (yaş, eğitim durumu, çalışma süresi ve çalıştığı birim vb.) ve araştırma etkinlikleri (bilimsel araştırmaya katılma, hemşirelikle ilgili yayınları izleme vb.) ile ilişkili sorular bulunmaktadır.

Hemşirelerin Araştırma Sonuçlarını Kullanımda Engeller Ölçeği (HAYEÖ): Hemşirelerin algıladıkları engelleri ve kolaylaştırıcıları belirlemek amacıyla Funk, Champagne, Wiese ve Tornquist tarafından 1991

Tablo 1: Engeller Ölçeğine Göre Hemşirelerin Araştırma Sonuçlarını Kullanmada Karşılaştıkları En Önemli İlk On Engel (n=82)

Engeller	X ±SS	Hiç katılmı yorum (%)	Kısmen Katılı yorum (%)	Oldukça ve tama men katılıyo rum (%)	Fikrim yok (%)
Hemşireler kendilerini uygulamaları değiştirmek için yeterli güce sahip görmemektedir	3.52± 1.02	1 (1.2)	10 (12.1)	57 (69.6)	14 (17.1)
Hemşirelik uygulamaları için yeterli imkân yok	3.47± 0.98	2 (2.4)	11 (13.5)	53 (64.6)	16 (19.5)
Uygulamalarda doktorlar işbirliği içinde değildir	3.57± 1.06	-	13 (15.9)	52 (63.4)	17 (20.7)
İşyerinde araştırmaları okumak için yeterli zaman yok	4.06± 1.02	7 (8.6)	10 (12.1)	51 (62.2)	14 (17.1)
Araştırma sonuçları yeterince hızlı yayınlanmamaktadır.	3.14± 1.03	9 (11.0)	10 (12.1)	49 (59.8)	14 (17.1)
Araştırmalar açık ve anlaşılır ifadelerle yazılmamaktadır.	2.92± 1.01	2 (2.4)	20 (24.5)	48 (58.5)	12 (14.6)
Araştırma yazılarına kolay ulaşılammaktadır.	3.58± 1.07	2 (2.4)	12 (14.7)	48 (58.5)	20 (24.4)
Hemşireler araştırma sonuçlarının uygulamalar için genellenebileceğine inanmamaktadır.	3.46± 1.18	3 (3.7)	15 (18.2)	46 (56.1)	18 (22.0)
Hemşireler araştırmalardan çok az menfaatleri olduğunu düşünmektedir	3.46± 1.19	5 (6.0)	12 (14.7)	45 (54.9)	20 (24.4)
Hastanenin diğer personeli uygulamayı desteklememektedir	3.18± 1.38	2 (2.4)	20 (24.5)	42 (51.1)	18 (22.0)

yılında geliştirilen ölçeğin (22), Türk toplumu için geçerlik güvenilirlik çalışması Bayık ve arkadaşları (2009) ile Yava ve arkadaşları (2007) tarafından yapılmıştır (20, 23). Bu çalışmada, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Yava ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan ölçek kullanılmıştır. Yava ve arkadaşlarının (2007) çalışmasında ölçeğin orijinalinde bulunan 28 maddesine ek olarak Kajermo ve arkadaşlarının (1998) kullandıkları

"araştırmalar genellikle yabancı bir dilde yayınlanmaktadır" maddesi ile Retsas (2000)'ün kullandığı "takip edilemeyecek kadar çok sayıda araştırma sonucu mevcuttur" maddesi araştırmamızda kullandığımız HAYEÖ'ne eklendi (7, 24). Bu iki madde de ölçeğin puanlandırma sistemine dâhil edildi. Son haliyle ölçek 30 maddeden oluşmakta olup, her bir madde beş puanlı likert tiptedir (0: Fikrim yok, 1: Hiç katılmıyorum, 2: Kısmen katılıyorum, 3: Oldukça katılıyorum, 4: Tamamen katılıyorum). Ölçeğin genel puan ortalaması 0-120, her bir maddenin puan ortalaması ise 0-4 arasında değer almaktadır. Ölçeğin, toplam iç ölçek tutarlılığına yönelik Cronbach alfa katsayısı 0.87 olarak bulunmuş ve ölçek güvenilir olarak kabul edilmiştir. Puan ortalamaları arttıkça, ölçekte yer alan maddelerin engel olarak algılanma durumları da artmaktadır (20, 22, 23). Ölçekte araştırma sonuçlarının uygulanabilir olmasını kolaylaştıran faktörlerin belirlenmesi için bir açık uçlu soru da bulunmaktadır (23). Ölçeğin bu çalışmadaki örneklem gurubu için toplam iç ölçek tutarlılığına yönelik Cronbach alfa katsayısı 0.78 olarak saptandı.

Tablo 2. Bu Çalışmada Elde Edilen İlk Üç "Araştırma Kullanım Engeli"nin Türkiye ve Diğer Ülke Sonuçları ile Karşılaştırılması

Çalışmalar	Araştırma Kullanım Engeli Maddeleri		
	Hemşireler kendilerini uygulamaları değiştirmek için yeterli güce sahip görmemektedir.	Hemşirelik uygulamaları için yeterli imkan yok.	Uygulamalar da doktorlar işbirliği içinde değildir.
Türkiye Bu çalışma	1	2	3
Türkiye Yava ve ark. 2008	3	5	2
Türkiye Kocaman ve ark. 2010	14	3	5
Türkiye Bayık ve ark. 2007	7	1	3
Amerika Funk ve ark. 1991	14	8	5
İsveç Kajermove ark. 1998	6	2	13
Finlandiya Oranta ve ark. 2002	20	13	2
Avustralya Retsas 2000	2	3	6

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi için SPSS 11.0 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanıldı. Ölçekteki her madde için elde edilen sonuçlar sayı, yüzde ve ortalama olarak hesaplandı. Araştırmada kullanılan HAYEÖ'de yer alan maddeler "orta ve yüksek" düzeyde engel belirtme oranlarına göre listelendi. Ayrıca ölçeğin toplam puan ortalaması hesaplanmış olup, ölçek puanlarının normal dağılıma uygunluğunu belirlemek için verilere normallik testi uygulandı. Bu analize göre, ölçek puanlarının normal dağılım göstermediği belirlendiği için (Kolmogorov-Smirnov $Z=0.199$, $p<0.05$), verilerin analizinde bağımsız değişkenlerle ölçek toplam puanları arasındaki farkı incelemek amacıyla nonparametrik testlerden Kruskal Wallis ve Mann-Whitney U Testi kullanıldı ve $p<0.05$ değeri "istatistiksel olarak anlamlı" şeklinde yorumlandı.

Tablo 3. Hemşirelerin Eğitim Durumu ve Araştırma Etkinlikleri Özelliklerine Göre Engeller Ölçeğinden Aldıkları Puanların Dağılımı (n=82)

Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	İstatistiksel Analiz	p
Lise	16	39.06	KW*=0.209	0.90
Önlisans	59	42.08		
Lisans	7	42.14		
Bir Araştırma Sürecinde Yer Alma Durumu	N	Sıra Ortalaması	İstatistiksel Analiz	p
Evet	25	40.02	U**= 674.500	0.03
Hayır	57	44.83		
Bir Bilimsel Faaliyete Katılma Durumu	N	Sıra Ortalaması	İstatistiksel Analiz	p
Katıldım	37	40.86	U**= 719.000	0.01
Katılmadım	45	48.20		
Mezuniyet Sonrası Araştırma Yöntemlerine Yönelik Eğitim Alma Durumu	N	Sıra Ortalaması	İstatistiksel Analiz	p
Evet	21	44.35	U**= 643.21	0.01
Hayır	61	42.67		

*Kruskall Wallis Test, **Manny Whitney-U Testi.

Araştırmanın Etik Yönü

Öncelikle ilgili kurumdan araştırmanın yürütülmesine ilişkin izin alındı. Araştırma Helsinki İlkeler Deklarasyonu'na uyularak gerçekleştirildi.

Örnekleme oluşturan hemşirelere çalışmanın amaç ve yararları, çalışmadaki rolleri açıklanarak sözel onamları alındı. Aynı zamanda, araştırmaya katılan hemşireler, çalışmaya katılma veya katılmamaya karar vermede özgür oldukları, katılımlarını herhangi bir noktada sonlandırabilecekleri ve bilgi vermeyi reddetme hakları gibi konularda sözel olarak bilgilendirildi.

BULGULAR

Bu araştırmadaki örnekleme oluşturan hemşirelerin tamamı (%100) kadın ve %72'si önlisans mezunudur. Yaş ortalamaları 33.49 ± 4.14 yıldır. Hemşirelerin ortalama çalışma süresi 12.90 ± 5.78 yıl olup, %52.3'ü dahili kliniklerde çalışmaktadır. Hemşirelerin araştırma etkinlikleri ile ilgili özellikleri incelendiğinde; %69.5'inin bir araştırma sürecine ve %54.9'unun bilimsel bir etkinliğe katılmadığı, %76.8'inin düzenli olarak bilimsel bir dergi takip etmediği ve %75.6'sının ise mezuniyet sonrası araştırma yöntemleri konusunda bir eğitim almadığı saptandı. Hemşirelerin %62.2'si hemşirelik alanı ile ilgili bilimsel araştırmalardan haberdar olmadığını ifade ederken, %70.7'si bilimsel bir araştırmada yer almak istediğini belirtti.

Araştırmada kullanılan ölçeğin toplam puan ortalaması 61.28 ± 17.78 olarak bulundu. Buna göre hemşirelerin HAYEÖ'de yer alan maddeleri, araştırma sonuçlarını uygulamaya aktarma konusunda "orta seviyede" engel olarak algıladıkları belirlendi. Ölçekteki maddelere "oldukça katılıyorum" ve "tamamen katılıyorum" yanıtı veren hemşirelerin sayı ve yüzdesi birleştirildi. Buna göre ilk on engelin sayı ve yüzde olarak büyükten küçüğe doğru sıralanmış şekli Tablo 1'de verildi. Hemşirelerin en önemli olarak algıladıkları ilk üç engel maddesi "hemşireler kendilerini, uygulamaları değiştirmek için yeterli güce sahip görmemektedir (n=57, %69,6)", "hemşirelik uygulamaları için yeterli imkân yok (n=53, %64,6)", ve "uygulamalarda doktorlar işbirliği içinde değildir (n=52, %63,4)" olarak sıralandı. İlk üç maddenin puan ortalamaları sırasıyla 3.52 ± 1.02 , 3.47 ± 0.98 , 3.57 ± 1.06 olarak bulundu. Bu durum hemşirelerin çoğunun, bu maddeleri önemli engeller olarak algıladıklarını gösterdi. Çalışmamızda belirlenen araştırma kullanımını etkileyen en önemli ilk üç engel, Türkiye ve bazı ülkelerde yapılan araştırmalarla kıyaslanmak üzere karşılaştırmalı olarak Tablo 2'de gösterildi.

Çalışmamızda, hemşirelerin yaş, çalıştığı klinik, eğitim durumu ve çalışma süresine göre HAYEÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmadı

($p>0.05$). Hemşirelerin daha önceden bir bilimsel araştırma sürecinde yer alma ve bir bilimsel faaliyete (kongre, sempozyum gibi) katılma durumuna göre HAYEÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulundu (sırasıyla $U^{**}=674.500$ $p<0.05$, $U^{**}=719.000$ $p<0.05$). Bununla birlikte araştırma kullanımı engellerini mezuniyet sonrası araştırma yöntemleri konusunda eğitim alan hemşirelerin, almayan hemşirelere göre daha az algıladıkları ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı ($U^{**}=643.21$ $p<0.05$) (Tablo 3). Tablo 4'de ölçüğün sonunda yer alan araştırma sonuçlarını kullanmayı kolaylaştıran faktörleri belirlemeye yönelik açık uçlu soruya hemşirelerin verdikleri yanıtlar gösterildi. Buna göre araştırma sonuçlarını kullanmada en önemli kolaylaştırıcı faktörler, ilk sırada bilimsel etkinliklere katılmada kurumsal destek sağlanması (%84.1), ikinci sırada (%75.6) hastane ve hemşirelik yönetimi desteği, üçüncü sırada ise (%74.4) eğitim hemşiresinin araştırma konusunda eğitilmesi ve onların da klinik hemşireleri eğitmesi olarak belirlendi.

Tablo 4: Araştırma Sonuçlarının Kullanımını Kolaylaştırıcı Faktörler Konusunda Hemşirelerin Belirttiği Öneriler (n=82)

Kolaylaştırıcı Faktörler	Sayı	%
Hastane yönetimi ve hemşirelik müdürlüklerinin araştırma yapma ve sonuçlarını kullanma konusunda hemşireleri desteklemesi ve teşvik etmesi	62	75.6
Hizmet-içi eğitim hemşirelerinin araştırma konusunda eğitilmesi ve onların da klinik hemşireleri araştırma konusunda eğitmesi	61	74.4
Hemşirelik alanında yapılan kaliteli hemşirelik araştırma sonuçlarını yorumlayarak kliniğe aktarılmasını sağlayabilecek araştırma görevlileri veya klinik hemşirelerinin yetiştirilmesi	54	65.9
Hemşirelerin bilimsel etkinliklere katılımında daha fazla kurumsal destek sağlanması	69	84.1
Hizmet içi eğitimlerde literatür saati konulması ve klinik araştırmaların bu saatler içerisinde anlaşılabilir ifadelerle tanıtılması.	45	54.9
Okuldaki araştırma dersinde araştırma sonuçlarının kullanımı konusunda pratik uygulamalar yaptırılması	31	37.8
Hemşirelik uygulamalarının yasalarla güvence altına alınması	55	67.1

TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarının hemşirelik uygulamalarına yansıtılmasındaki engelleri ve kolaylaştırıcıları belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada hemşirelerin; bilimsel araştırma

etkinliklere katılma, bilimsel mesleki bir dergi takip etme ve hemşirelikle ilgili bilimsel yayınlardan haberdar olma oranlarının düşük olduğu görüldü. Bununla birlikte araştırmalarda yer almak isteyen hemşire oranı (%70.7) ise oldukça fazlaydı. Yava ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan bir çalışmada, hemşirelerin bilimsel bir aktiviteye katılmadığı (%70.0), bilimsel aktivitelerden haberdar olmadığı (%95.7) ancak bilimsel araştırmalarda yer almak istediği (%66.1) ifade edilmektedir (23). Yava ve arkadaşlarının (2008) diğer bir çalışmasında da, hemşirelerin %86.3'ünün hemşirelikle ilgili bilimsel yayınlardan haberdar olmadığı, %9.8'inin daha önce bilimsel bir araştırma sürecinde araştırmacı olarak yer almadığı ancak %62.7'sinin bir araştırmada yer almak istediği bildirilmiştir (2). Bu sonuçların çalışma bulgularımızı desteklediği görülerek, ülkemizdeki hemşirelerin araştırma etkinlikleri konusundaki durumunu yansıttığı düşünülebilir. McSherry (1997) tarafından yapılan bir çalışmada da, hemşirelerin %92.5'inin uygulamaların araştırmaya dayanması gerektiğine inanmalarına karşın, sadece %30'unun bir araştırmada yer aldığı, %62.5'inin ise araştırma sürecini anlamadıkları saptanmıştır (25). Elde edilen bu sonuçlar, hemşirelerin araştırmaların yararına inandıklarını, ancak araştırma konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeni ile bilimsel araştırma yapamadıklarına ve etkinliklere katılmadıklarını düşündürmektedir.

Çalışmamızda kullanılan HAYEÖ toplam puan ortalaması 61.28 ± 17.78 olup, bu durum araştırmaya katılan hemşirelerin genel olarak ölçekte yer alan maddeleri orta seviyede engel olarak algıladıkları şeklinde yorumlandı. Literatürde, hemşirelerin araştırma kullanımında orta seviyede engel algıladıklarını bildirilmiştir (2, 26, 27). Bu sonuçlar, bizim çalışma bulgumuz ile paralellik göstermektedir.

Hemşirelerinin araştırma sonuçlarını kullanmada karşılaştıkları engellere ilişkin maddelere bakıldığında; en önemli ilk üç engel sırasıyla "hemşireler kendilerini, uygulamaları değiştirmek için yeterli güce sahip görmemektedir", "hemşirelik uygulamaları için yeterli imkân yok" ve "uygulamalarda doktorlar işbirliği içinde değildir" olarak sıralandı (Tablo 1). Bu maddeler incelendiğinde, hemşirelerin araştırma sonuçlarını kullanmada öncelikle "özgüven", "zaman" ve "işbirliği"ne ihtiyaç duydukları görüldü. Hemşirelerinin iş ortamı oldukça yoğundur ve bu durum hemşirelerin araştırma makalelerine ulaşamamalarında önemli bir etken olabilir. Ayrıca hasta bakımının sürdürülmesinde ve başarısında

ekibin işbirliği önemli bir yer tutmaktadır (2). Bu nedenle hemşireler doktorlarla işbirliği eksikliğini, araştırma sonuçlarını kullanmada önemli bir engel olarak algılamış olabilirler. Konu ile ilgili daha önce yapılan diğer çalışmalarda da zaman yokluğu, özgüven eksikliği ve hekimlerle işbirliğinin yokluğu en önemli ve ilk sıralardaki engeller arasındadır (2, 23, 27, 28). Bu sonuçların çalışma bulgularımızı desteklediği ve sonuçların ülkemizdeki hemşirelerin araştırma etkinlikleri konusundaki durumunu yansıttığı düşünülmektedir. Son 15 yılda hemşirelerin araştırma sonuçlarını kullanmada karşılaştıkları engelleri belirleme yönelik yapılan çalışmaların değerlendirildiği sistematik bir inceleme makalesinde de, bu maddelerin hemşireler tarafından en önemli ilk beş engel arasında algılandığı belirtilmiştir (29).

Tablo 2'de çalışmamızda belirlenen ilk üç araştırma kullanım engeli, Türkiye ve bazı ülkelerde konu ile ilgili yapılan çalışma sonuçları ile karşılaştırıldı. Bu çalışmada daha çok kurumsal engeller boyutunda değerlendirebileceğimiz "hemşirelik uygulamaları için yeterli imkân yok" ikinci, "doktorların işbirliği yapmaması" üçüncü sırada engel olarak algılandı. Bu sonuçlar, Türkiye'deki çalışmalarda olduğu gibi, karşılaştırma yapılan ülkelerden üçünde ilk 10 engel arasında yer alması nedeniyle bizim bulgularımızla da uyumlu bulundu (7, 24, 30) (Tablo 2). Bunun yanında çalışmamızda ilk sırada engel olarak algılanan "hemşirelik uygulamaları için olanakların yetersiz olması" maddesi hem ülkemizde hem de farklı ülkelerde yapılan diğer araştırmalarda da en önemli on engel arasında yer almaktadır (3, 2, 19, 21, 23, 27, 31, 32, 33, 34).

Sağlık ekibi içinde hemşireler sağlıklı/hasta birey ve ailesinin her türlü sorununda 24 saat boyunca ilk başvurdıkları sağlık ekibi üyesidir. Hemşirelik, kurum/çalışma ortamından kaynaklanan pek çok olumsuz faktörün etkisiyle yoğun iş yüküne sahip stresli bir meslektir (21). Çalışmamızda dördüncü sırada engel olarak ifade edilen "işyerinde araştırmaları okumak için yeterli zamanlarının olmaması" (%62.2) hemşireler tarafından en sık belirtilen engellerden biridir. Yapılan benzer çalışmalarda da en önemli beş engel arasında yer almakta ve bu durum bizim sonuçlarımız ile benzerlik göstermektedir (7, 21, 23, 24, 31, 33, 34, 35, 36).

Çalışmamızda diğer önemli on madde incelendiğinde, bu engeller; uygulama için imkân yokluğu, araştırmaların açık ve anlaşılır olamaması, araştırma yazılarına kolay ulaşamama ve araştırma sonuçlarının uygulamalar için genellenebileceğine

inanmama şeklinde özetlenebilir (Tablo 1). Bu sonuçlar HAYEÖ kullanılarak yapılan diğer araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığında sıralaması değişmekle beraber ilk 10 engelin benzer olduğu görüldü (27, 32). Bu sonuca dayanarak, hemşirelerde araştırma yapma, araştırma sonuçlarını değerlendirme ve uygulamaya koyma konularında bilgi eksikliği olduğunu ve hemşireleri kanıta dayalı uygulamalar için teşvik etmede araştırma eğitiminin önemli bir etken olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim bu düşünceyi destekler biçimde Olade (2003) tarafından yapılan bir çalışmada, eğitimin araştırma konusundaki tutumu etkileyen önemli bir faktör olduğu saptanmıştır (36). Yılmaz'da (2005) makalesinde, hemşirelerde araştırma yapma ve değerlendirme konularında bilgi eksikliği olduğunu vurgulayarak, bu eksikliğin giderilmesi için araştırma makalelerinin hemşirelerin anlayabileceği şekilde yazılmasını, hemşirelerin kolay ulaşabileceği dergilerde veya bilimsel etkinliklerde sunulmasını önermiştir (8).

Çalışmamızda, hemşirelerin araştırma kullanım engellerini algılama durumunu; yaş, çalıştığı klinik, eğitim durumu ve çalışma süresi gibi bireysel ve mesleki özelliklerin etkilemediği görüldü ($p>0.05$) (Tablo 3). Bununla birlikte, Adamsen ve ark. (2003) yaptıkları çalışmada, araştırma projelerine katılan hemşirelerin, katılmayan hemşirelere göre araştırma kullanımı konusunda daha az engel belirttikleri ve engellerle daha kolay başa çıktıkları saptanmıştır (10). Çalışmamızda da Adamsen ve arkadaşları (2003)'nın çalışmalarına benzer olarak daha önce bilimsel bir araştırmaya katılan ve hemşirelikle ilgili yayınları izleyen hemşirelerin araştırma kullanımı konusunda daha az engel ifade ettikleri belirlenmiştir. ($p<0.05$). Buna karşın, Oh (2008) bilimsel araştırmaya katılma değişkeninin araştırma sonuçları kullanımını etkilemediğini bildirmiştir (33).

Çalışmamızda, mezuniyet sonrası araştırma yöntemleri konusunda eğitim alan hemşirelerin, almayan hemşirelere göre araştırma kullanımı engellerini anlamlı olarak daha az algıladıkları saptandı ($p<0.05$) (Tablo 3). Bu bulgumuzla uyumlu biçimde, McCleary ve Brown (2003) tarafından yapılan araştırmada, ister formal hemşirelik eğitimi sırasında ister mezuniyet sonrası araştırma kursları ile elde edilen araştırma bilgisinin, araştırma sonuçlarını kullanma konusundaki tutumu olumlu yönde etkilediği saptanmıştır (37). Özdemir ve Akdemir (2009) tarafından yapılan bir çalışmada da, araştırma konusunda bilgi sahibi olduğunu belirten hemşirelerin araştırma sonuçlarını uygulamada daha fazla kullandıkları belirtilmiştir (38).

Bu araştırmada hemşireler, kurum ve yönetim desteğini, araştırma eğitimi verilmesini ve bilimsel etkinliklere yönelik daha fazla kurumsal destek sağlanmasını en önemli kolaylaştırıcı faktörler olarak önerdi (Tablo 4). Bu önerilere incelendiğinde; hemşirelerin önerilerinin algıladıkları engellere paralel olduğu söylenebilir. Parahoo (2000) da benzer biçimde yönetici desteğini, araştırma kullanımı konusunda en önemli kolaylaştırıcı faktör olarak belirtmiştir (27). Kajermo ve arkadaşlarının (1998) çalışmasında da, hemşirelerin araştırma konusunda yetersiz oldukları ve yönetsel eğitim desteğinin sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır (24). Ülkemizde konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda da bu çalışma sonucuna benzer olarak, hemşireler tarafından öncelikle yönetsel ve kurumsal destek sağlanması dolayısıyla araştırma kültürünün oluşturulması yanında, araştırma eğitimi verilmesi ve hemşirelerin araştırmalarına yön verecek, araştırma sonuçlarını kullanmayı kolaylaştıracak araştırma merkezlerinin kurulması önerilmiştir (2, 3, 23).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, bu çalışmada hemşireler tarafından araştırma kullanımına yönelik; zaman, işbirliği ve destek yokluğu ile otorite eksikliği en önemli engeller olarak algılandı. Araştırmaya katılan hemşirelerin önerdikleri en önemli kolaylaştırıcı faktörler; kurumsal, yönetsel ve eğitimsel destek sağlanmasıydı. Bu araştırma ile aynı konuda yapılan diğer araştırma sonuçları incelendiğinde; çalışmaların farklı hemşire gruplarında yapılmasına karşın, en önemli engellerin ve kolaylaştırıcıların genel olarak benzer olduğu görüldü. Bu durum, hemşirelerin birbirine benzer ve yoğun iş ortamlarının olduğunu ve araştırmaları değerlendirmek ve uygulamak konusunda yardıma gereksinim duyduklarını gösterebilir. Dolayısıyla çalışmamızın sonuçları, hemşirelerin araştırma kullanımına ilişkin engel algılarında, kurumsal faktörlerin ve araştırma eğitiminin daha fazla belirleyici olduğunu gösteren daha önceki çalışma bulgularını da desteklemektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda, engelleri gidermek için yöneticilerin kurumsal düzenlemeler yaparak araştırma kültürü oluşturmaları, hemşirelere eğitim olanakları ve destek sağlamaları, araştırma kullanım stratejileri geliştirmeleri ve araştırma kullanımı için kolaylaştırıcı düzenlemeleri gözden geçirmeleri önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Tanner CA. Evidence-based practice: research and critical thinking. *J Nurs Educ* 1999;38: 98-99.
2. Yava A, Çiçek H, Tosun N, Yanmış N, Koyuncu A, Güler A, Akbayrak N. Kardiyoloji ve kalp damar cerrahisi hemşirelerinin araştırma sonuçlarını kullanmalarını etkileyen faktörler. *Anatol J Clin Investig* 2008; 2(4): 160-166.
3. Erdoğan V, Kocaman G. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devlet Hastaneleri'nde Çalışan Hemşirelerin Araştırma Kullanım Engelleri, *İ.Ü.F.N. Hem. Derg* 2011; 19(1): 29-36.
4. Estabrooks CA. The conceptual structure of research utilization. *Research in Nursing & Health* 1999; 22: 203-216.
5. Glacken M, Chaney D. Perceived barriers and facilitators to implementing research findings in the Irish practice setting. *Journal of Clinical Nursing* 2004;13: 731-740.
6. Hutchinson AM, Johnston L. Bridging the divide: a survey of nurses' opinions regarding barriers to, and facilitators of, research utilization in the practice setting. *Journal of Clinical Nursing* 2004;13:304-315.
7. Retsas A. Barriers to using research evidence in nursing practice. *Journal of Advanced Nursing* 2000; 31(3): 599-606.
8. Yılmaz M. Hemşirelik bakım hizmetinin kalitesini geliştirme yolu olarak kanıt dayalı uygulama. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2005; 9: 41-8.
9. Aksayan S, Bahar Z, Bayık A, Emiroğlu ON, Erefe İ, Görak G. ve ark. Hemşirelikte araştırma ilke süreç ve yöntemleri. In: Erefe İ, editor. 3. Baskı. Odak Ofset: İstanbul; 2004.
10. Adamsen L, Larsen K, Bjerregaard L, Madsen JK. Danish research-active clinical nurses overcome barriers in research utilization. *Scand J Caring Sci*.2003; 17: 57-65.
11. Bryar RM, Closs SJ, Baum G, Cooke J, Griffiths J, Hostick T, Kelly S, Knight S, Marshall K, Thompsonark DR. The yorkshire barriersp project: diagnostic analysis of barriers to research utilisation. *International Journal of Nursing Studies* 2002; 40: 73-84.
12. Closs SJ, Baum G, Bryar RM, Griffiths J, Knight S. Barriers to research implementation in two yorkshire hospitals. *Clinical Effectiveness in Nursing* 2000;4: 3-10.
13. McSherry R, Artley A, Holloran J. Research awareness: an important factor for evidence-based practice?. *Worldviews on Evidence-Based Nursing* 2006; 3(3): 103-115.
14. Micevski V, Sarkissian S, Byrne J, Smirnis J. Identification of barriers and facilitators to utilizing research in nursing practice. *Worldviews on Evidence-Based Nursing* 2004;1(4):229.
15. Parahoo K, Mccaughan EM. Research utilization among medical and surgical nurses: a comparison of their self reports and perceptions of barriers and facilitators. *Journal of Nursing Management* 2001; 9: 21-30.

16. Winch S, Henderson A, Creedy D. Read, think, do!: A method for fitting research evidence into practice. *Journal of Advanced Nursing* 2005; 50(1): 20-26.
17. Platin N. Kanıta dayalı hemşirelik ülkemizde uygulanamaz neden?. 1. Uluslar arası ve 8. Ulusal Hemşirelik Kongresi, Kongre Kitabı, 22 Ekim-2 Kasım 2000, Antalya, Türkiye; 2000.s.18.
18. Daş Z, Akıncı F, Tezcan S. Türkiye'deki hakemli hemşirelik dergilerinde 1994-1999 yılları arasında yayınlanan makalelerinin bilimsel araştırma uygulama ve yazım kurallarına uygunluk açısından değerlendirilmesi. *Hemşirelik Araştırma Dergisi* 2001;1: 21-5.
19. Kocaman G, Seren S, Lash AA, Kurt S, Bengü N, Yurumezoglu HA. Barriers to research utilisation by staff nurses in a university hospital. *Journal of Clinical Nursing* 2010; 19, 1908-1918.
20. Bayık TA, Uysal A, Ardahan M, Ozkahraman S. (2009). Barriers to Research Utilization Scale: psychometric properties of the turkish version. *Journal of Advanced Nursing* 2009;66(2): 456-464.
21. Öztürk A, Kaya N, Ayık S, Uygur E, Cengiz A. Hemşirelik Uygulamalarında Araştırma Sonuçlarının Kullanımında Engeller, İ.Ü.F.N. Hem. Derg. 2010; 18(3):144-155.
22. Funk SG, Champagne MT, Wiese RA, Torngvist EM. Barriers: The barriers to research utilization scale. *Applied Nursing Research* 1991; 4(1): 39-45.
23. Yava A, Tosun N, Çiçek H, Yavan T, Terakye G, Hatipoğlu S. Hemşirelik araştırmalarının sonuçlarını kullanımında Engeller Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirliği. *Gülhane Tıp Dergisi* 2007; 49: 72-80.
24. Kajermo K, Nordström G, Krusebrant A, Björvell H. Barriers to and facilitators of research utilization, as perceived by a group of registered nurses in Sweden. *Journal of Advanced Nursing* 1998; 27: 798-807.
25. McSherry R. What do registred nurses and midwives feel and know about research? *J Adv Nurs* 1997; 25: 985-998.
26. Mc Kenna H, Ashton S, Keeney S. Barriers to evidence based practice in primary care: a review of the literature. *Int J of Nurs Stud* 2004; 41: 369-378.
27. Parahoo K. Barriers to and facilitators of research utilization among nurses in Northern Ireland. *J Adv Nurs* 2000; 31: 89-98.
28. Closs SJ, Baum G, Bryar RM, Griffiths J, Knight S. Barriers to research implementation in two Yorkshire hospitals. *Clin Eff Nurs* 2000; 4: 3-10.
29. Carlson CL, Plonczyński DJ. Has the Barriers Scale changed nursing practice? An integrative review. *J Adv Nurs* 2008; 63: 322-333.
30. Oranta O, Routasalo P, Hupli M. Barriers to and facilitators of research utilization among finnish registered nurses. *Journal of Clinical Nursing* 2002; 11: 205-213.
31. Hundley V, Milney J, Leighton-Beck L, Graham W, Fitzmaurice A. Raising research awareness among midwives and nurses: does it work? *Journal of Advanced Nursing* 2000; 31(1): 78-88.
32. Tsai S. Nurses' participation and utilization of research in the Republic of China. *International Journal of Nursing Studies* 2000; 37:435-444.
33. Oh EG. Research activities and perceptions of barriers to research utilization among critical care nurses in Korea. *Intensive and Critical Care Nursing* 2008;24(5):314-22.
34. Valizadeh L, Zamanzadeh V. Research utilization and research attitudes among nurses working in teaching hospitals in Tabriz, Iran. *Journal of Clinical Nursing* 2003; 12: 928-930.
35. Kuuppelomaki M, Tuomi J. Finnish nurses' views on their research activities. *Journal of Clinical Nursing* 2003;12: 589-600.
36. Olade RA. Attitudes and factors affecting research utilization. *Nursing Forum* 2003; 38(4):5-15.
37. McCleary L, Brown GT. Association between nurses' education about research and their research use. *Nurse Education Today* 2003; 23: 556-565.
38. Özdemir L, Akdemir N. Turkish nurses' utilization of research evidence in clinical practice and influencing factors. *International Nursing Review* 2009; 56:319-325.